

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันทางสังคมสถาบันแรกของมนุษย์ คือสถาบันครอบครัว^๑ เพราะเป็นสถาบันที่มีความสำคัญมากที่สุดของมนุษย์ ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม สถาบันต่าง ๆ จะมีระเบียบและมั่นคงได้ก็สืบเนื่องจากการที่สถาบันครอบครัวได้มีส่วนอบรมบ่มนิสัย และควบคุมสมาชิกของครอบครัวให้เป็นคนดี^๒ ทั้งนี้เพราะสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เพื่อปลูกฝังค่านิยม จริยธรรม คุณธรรม ความคาดหวังระเบียบวินัยให้กับสังคม และทำหน้าที่ให้ความอบอุ่นให้ขวัญกำลังใจที่มั่นคงให้แก่สมาชิกในสังคมด้วย และที่สำคัญนั้นในสถาบันครอบครัว มีองค์ประกอบ คือ บิดามารดาและบุตร เมื่อสถาบันครอบครัวที่ประกอบด้วยบุคคลเหล่านี้ ปัญหาที่ตามมาต่อสังคมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย

เมื่อกล่าวถึงบุตรในทางพระพุทธศาสนา จัดว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ในตัวของบุตรเอง และมีผลต่อสถาบันครอบครัว ตลอดถึงสถาบันทางสังคม พระพุทธศาสนาได้วางหลักของบุตรไว้ อาทิ บุตรที่มีคุณธรรม บุตรที่พอจะเชื่อฟัง แนะนำได้หรือบุตรที่ไม่มีคุณธรรม แนะนำสั่งสอนไม่ได้ เช่น บุตรที่สูงกว่าบิดา มารดา เรียกว่า อภิชาตบุตร เพราะบุตรนั้นมีความกตัญญูต่อบิดา มารดา และปฏิบัติสูงกว่าบิดา มารดา สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความกตัญญู เป็นอุดมมงคลของชีวิต”^๓ บุตรที่มีความประพฤติเสมอกับบิดา มารดา เรียกว่า อนุชาตบุตร บุตรที่มีความประพฤติต่ำทรามกว่าบิดา มารดา เรียกว่า อวชาตบุตร^๔ ด้วยเหตุผลเหล่านี้ บุตรในหลักทางพระพุทธศาสนา กล่าวว่า บุตรมีคุณธรรมมีความกตัญญู กตเวที เชื่อฟังคำสอนของบิดา มารดา จึงเป็นบุตรที่ดีที่สุดของบิดามารดา ดังที่พระองค์ทรงตรัสว่า

^๑ Bertrand L, *Rural Sociology*, (New : Mc Graw-Hill, 1958), P. 209.

^๒ สุวิทย์ รุ่งวิสัย, *พันธะทางสังคม*, (เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒), หน้า ๗๕.

^๓ ชู. ชู. (ไทย) ๒๕/๙/๘.

^๔ พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ), *มงคล ๓๘ ประการ*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๐.

“บัณฑิต ย่อมปรารถนาอดิชาตบุตร และอนุชาตบุตร ไม่ปรารถนาอวชาตบุตร ซึ่งมีแต่ทำลายวงศ์ตระกูลบุตร ๓ จำพวกนี้เท่านั้นมีอยู่ในโลกนี้ ส่วนบุตรผู้เป็น อุบาสก ถึงพร้อมด้วยศรัทธา และศีล รู้ความประสงค์ของผู้ขอ^๕ ปราศจากความ ตระหนี่ ย่อมรู้เรื่องในหมู่บริษัท เหมือนดวงจันทร์พ้นจากเมฆ ฉะนั้น”^๖

เพราะฉะนั้น บุตรเป็นเสมือนตัวแทนชีวิตของครอบครัวในอนาคต บิดามารดาต้องประพฤติ ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เพราะว่าเป็นต้นแบบในการอบรมสั่งสอนมีพฤติกรรมให้สังคมยอมรับ การอบรมเลี้ยงดู และการกระทำที่ดีของบิดา มารดา จะมีผลต่อพัฒนาการในอนาคตของบุตร บุตรต้อง ได้รับความรัก ความอบอุ่นจากบิดา มารดา และได้รับสิ่งแวดล้อม ที่สร้างเสริมพัฒนาการของเด็กโดยตรง^๗ เมื่อบุตรเป็นที่รักที่ยินดีของบิดามารดา เพราะการประพฤติกรรมดีงามของบุตร แม้เทวดาก็ได้แสดงภาษิตไว้ว่า คนมีบุตรย่อมยินดีเพราะบุตร เหมือนคนมีโคกระบือ เขาก็ย่อมยินดีเช่นเดียวกัน และการแสดงเทวดาภาษิต ต่อไปอีกว่า ความรักเสมอด้วยบุตรไม่มี^๘ นั้นก็หมายความว่า บุคคลเป็นที่ยินดีและเป็นที่ให้ความรักใน ครอบครัวยิ่งไปกว่าบุตรธิดาของผู้ปกครองไม่มีอีกแล้ว เพราะท่านหวังความเจริญต่อบุตรและเยาวชนของ ตนให้เจริญก้าวหน้า โดยทำหน้าที่ตามหลักทศ ๖ เช่น ให้การส่งเสริมการศึกษา สอนให้ปรับปรุงตนให้ดี และให้รู้จักหลีกเลี่ยงความชั่ว เพื่อนชั่วเสีย เป็นต้น^๙ ฐานรองรับของมวลมนุษย จะมีคุณภาพดีหรือไม่ก็ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเยาวชน โดยมีมารดาซึ่งเป็นเสมือนแม่พิมพ์เป็นตัวอย่งที่ดี เพราะมารดามีความ ใกล้ชิดบุตรมากกว่าบิดา มารดาเป็นเหมือนเพื่อน หรือกัลยาณมิตรของบุตร บุตรจะเลียนแบบพฤติกรรม ของบิดา มารดา การถ่ายทอดพฤติกรรมที่ดีแก่บุตรจะเป็นเกราะป้องกันและต้านทานความคิดในด้านลบที่ อาจจะเกิดขึ้นแก่บุตรในอนาคตได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาสืบค้นหลักคำสอนเรื่องบุตรที่ปรากฏในคัมภีร์ พุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสูตรต่าง ๆ ที่กล่าวถึงสถานะ บทบาท หน้าที่ของบุตร ตลอด ถึงหลักธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และประยุกต์หลักธรรมนั้นเชื่อมโยงกับวิธีการเลี้ยง ดูบุตรแบบชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน

^๕ รู้ความประสงค์ของผู้ขอ หมายถึง คฤหัสถ์เมื่อเห็นภิกษุที่ยาวบิณฑบาตยื่นที่ประตูเรือนของตนเป็นผู้หนึ่ง ไม่ออกปากขอ แต่ก็รู้ความหมายได้ว่าท่านกำลังขอ (อง.ปญจก.ฎีกา (บาลี) ๓/๓๖-๓๗/๒๑).

^๖ พุ.อิติ. (ไทย) ๒๕/๗๔/๔๓๓.

^๗ วราภรณ์ ศยามานนท์, “ความรู้พัฒนาการเด็กของบิดาหรือมารดา ที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูเด็ก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘), หน้า ๘๑.

^๘ ส. ส. (ไทย) ๑๕/๑๒-๑๓.

^๙ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องบุตรในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวกับบุตรในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักธรรมในหน้าที่ของบุตร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทกล่าวถึงเรื่องบุตรไว้อย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักธรรมที่เกี่ยวกับบุตรในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทมีอะไรบ้าง
- ๑.๓.๓ การประยุกต์หลักธรรมในหน้าที่ของบุตร มีอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

- ๑.๔.๑ สืบค้น/ศึกษา ความหมายและความสำคัญ ประเภท และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเรื่องบุตร ที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา
- ๑.๔.๒ ศึกษาการอธิบายความเรื่องบุตรจากทัศนะของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา และจากรายงานการวิจัย บทความวิชาการ หนังสือ ตำราวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

- ๑.๕.๑ บุตร หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นทั้งบุตรชายและธิดาที่ทำให้บิดา มารดา มีความสุขใจทำให้สกุลบริสุทธิ และเป็นทายาทสืบสกุลของบิดา มารดา
- ๑.๕.๒ การประยุกต์ หมายถึง การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิตและสังคม
- ๑.๕.๓ หลักธรรมที่เกี่ยวกับบุตร หมายถึง คุณธรรมทางพระพุทธศาสนาที่บุตรพึงประพฤติต่อบิดามารดา สังคมและศาสนา
- ๑.๕.๔ สถาบันครอบครัว หมายถึง สถาบันอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อเด็ก ที่ให้การฝึกฝนอบรม เลี้ยงดู เช่น การเลี้ยงดูของพ่อแม่การศึกษาอบรม มีมารยาทเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑) พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ปุตตสูตร ได้กล่าวถึงบุตรไว้ว่า มารดาบิดาเมื่อเห็นฐานะ ๕ ประการนี้จึงปรารถนาบุตรผู้เกิดในตระกูล ได้แก่^{๑๐}

๑. บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้วจะเลี้ยงตอบแทน
๒. บุตรที่เราเลี้ยงมาแล้วจะทำกิจแทนเรา
๓. วงศ์สกุลของเราจะดำรงอยู่ได้นานเมื่อมีบุตร
๔. บุตรจะปกครองทรัพย์สมบัติแทนเราต่อไป
๕. เมื่อเราตายแล้ว บุตรจะรักษาและส่งเสริมทำทุกอย่างอย่างเป็นกุศลส่งเสริมให้เรา

๒) พระธรรมมหาวีรานวัตร (ไสว ฐิตวิโร) ได้แสดงทัศนะในหนังสือ “มงคลทีปนี (ฉบับพิศดาร)” กล่าวสรุปความได้ว่า บุตร คือ ผู้ให้ความสำคัญกับพ่อแม่ไม่ให้เกิดกนกร กล่าวว่าเป็นลูกที่ดี เป็นลูกดีมีศีลธรรม นำพ่อแม่ให้ประกอบแต่กุศล ชำระตนให้สะอาดทั้งกาย วาจา และใจ บุตร ๓ จำพวก คือ อภิชาติบุตร อนุชาติบุตร และอวชาติบุตร เป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญต่อการพิจารณาโดยตลอด^{๑๑}

๓) พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้แสดงทัศนะในหนังสือ “พ่อแม่สมบูรณ์แบบ” กล่าวสรุปความได้ว่า พ่อแม่สมบูรณ์แบบ ทั้งการเกิดฝ่ายร่างกายและการเกิดฝ่ายวิญญาณ บุตร เป็นวัตถุของมนุษย์ เพราะว่า พ่อแม่ลูก ก็เป็นสิ่งที่ต้องมีคู่กันเสมอ จะเป็นพ่อ แม่ที่ดีได้ เพราะว่ามีลูกที่ดี สิ่งที่เราพึงเล็ง เราพึงเล็งไปสิ่งใดสิ่งนั้นก็เป็วัตถุ และบุตรนั้นเป็นวัตถุที่อาศัยของมนุษย์ ปัญหาที่เนื่องกันอยู่ เราจะต้องการบุตรชนิดใด^{๑๒}

๔) พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับคำว่าบุตรไว้ในหนังสือมงคล ๓๘ ประการ กล่าวสรุปความได้ว่า บุตร คือ ผู้ป้องกันพ่อแม่ไม่ให้เกิดกนกร คือลูกที่ดีมีแต่ชก นำพ่อแม่ให้ตั้งอยู่ในทานกุศล ศีลกุศล ภาวนากุศล หมายความว่า ผู้ชำระตระกูลของตนให้สะอาด คือลูกดีมีศีลธรรม นำพ่อแม่พี่น้อง ญาติมิตรให้พากันประกอบแต่กุศล ชำระตนให้สะอาดทั้งกาย วาจา และใจ หมายความว่า ยังหทัยของพ่อแม่ให้เต็มคือ ลูกที่ดีนำมาแต่ความอิมใจ สุขใจ ให้แก่พ่อแม่ หมายความว่า

^{๑๐} อภ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๓๙/๖๐ - ๖๑.

^{๑๑} พระธรรมมหาวีรานวัตร (ไสว ฐิตวิโร), มงคลทีปนีหรือมงคลสูตร ๓๘ ประการพิศดาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ลูก ส. ธรรมภักดี, ๒๕๑๙).

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ), พ่อแม่สมบูรณ์แบบ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๙).

ผู้อันพ่อแม่พึงเลี้ยง คือ เมื่อลูกยังอ่อนอยู่ จะต้องตกเป็นภาระธุระที่พ่อแม่จะต้องทะนุถนอมอุปถัมภ์บำรุง มาโดยตลอด^{๑๓}

๕) พระศรีวิจิตรภรณ์ ปาฐกถาธรรม “เรื่องลูก” กล่าวสรุปความได้ว่าคำว่าลูกมิได้มีเรียก บุตรธิดา แต่ยังใช้เรียกอย่างอื่นอีกมากมาย ลูกใช้เรียกกับบุตรธิดาก็มี คือ ลูกเลี้ยง ลูกบุญธรรม ลูกหลาน ถ้าลูกที่รักมากก็เรียกว่าลูกแก้ว ลูกขวัญหรือลูกยอด ถ้าลูกที่ไม่ดีก็เรียกว่า ลูกล้างผลาญลูกลอก ลูกลาก ลูกเล็ก คำว่าลูกเป็นคำที่พ่อแม่เรียกลูกอย่างไพบาระ^{๑๔}

ข งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๖) พระมหาไฉน ประกอบผล ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมเรื่องหน้าที่ของ บุตรธิดาต่อบิดา มารดา กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี” พบว่า บุตรคือบุคคลที่เกิด และเจริญเติบโตมาจากเลือดเนื้อของบิดามารดา บุตรพึงเชื่อฟังคำสั่งสอนและประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดา บุตรต้องสร้างจิตสำนึกในบุญคุณให้มากและตอบแทนพระคุณ ซึ่งถือว่าท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบแทนกลับคืน เป็นการใช้นี้เภาเป็นการทำบุญ เพราะว่าบิดา มารดาเป็นบุคคลผู้เลิศ ฉะนั้นบุตรคนใดประพฤติปฏิบัติด้วยทางกาย ทางวาจา และทางใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา ถือว่าเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที^{๑๕}

๗) พระมหาภูเนตุ จันทรจิต ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาเรื่องหน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริย ศาสตร์” พบว่า บุตร ธิดา มีหน้าที่ต่อมารดาบิดาในฐานะเป็นกตัญญูและกตเวที คือ คุณธรรมที่ได้รับการ ปลุกฝังจากมารดาบิดาให้เป็นมโนธรรม มารดาบิดาคือบุคคลผู้ประกอบด้วยคุณูปการของบุตรธิดา กล่าวคือ เป็นพระพรหม เป็นเทวดา เป็นบูรพาจารย์ เป็นพระอรหันต์และเป็นอาหุเนยยบุคคลของบุตร ธิดา บุคคลนั้นก็ยังได้ชื่อว่าเป็นผู้กตัญญูกตเวที เพราะความกตัญญูกตเวที เป็นคุณธรรมของคนดี^{๑๖}

^{๑๓} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ), มงคล ๓๘ ประการ, กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๔๒).

^{๑๔} พระศรีวิจิตรภรณ์ (พระมหาสินวล เรื่องอำพันธ์ ป.ธ. ๙), ปาฐกถาเรื่องลูก, (สถานีวิทยุกรรม ประชาสัมพันธ์. (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์เป็นธรรมวิทยาทานในงานฌาปนกิจศพ พระภาวนาวิสุทธิเถร (หลวงปู่ห่ม), ๒๕๓๔).

^{๑๕} พระมหาไฉน ประกอบผล, “การศึกษาหลักพุทธจริยธรรม เรื่องหน้าที่ของบุตรธิดา ต่อบิดามารดา. กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๑๖} พระมหาภูเนตุ จันทรจิต, “หน้าที่ของมารดาบิดาในพุทธจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

๘) พระมหาบุญกอง คุณาโร (มหา) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า ความกตัญญูเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ เพราะเนื่องจากชีวิตมนุษย์เราและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่าง ๆ มี ปู่ ย่า ตา ยาย บิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น การรู้จักบุญคุณบุคคลอื่นกระทำแล้วต่อเรารู้จักตอบแทน คือ กตัญญูกตเวทีพระพุทธองค์ ตรัสว่า บุคคลที่หาได้ยาก คือ บุพพการี ผู้ทำอุปการะก่อน กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน^{๑๗}

๙) พระมหาสุชาติ นาถโร (บวชุนทด) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่าการสงเคราะห์บุตรนั้นมีความหมาย ๒ อย่างกล่าวคือ การเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโตมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ และการฝึกฝนอบรมนิสัยใจคอให้ดีงาม คือ การเลี้ยงดูทางร่างกายและจิตใจอันเป็นการเลี้ยงดูทางโลกและทางธรรม บุตรจะดีหรือเลว ย่อมขึ้นอยู่กับ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นสำคัญ เพราะบิดามารดาอบรมปรารถนาบุตรที่เชื่อฟังเป็นคนดี กล่าวคือ เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เป็นสาวกที่ดีของพระศาสดา^{๑๘}

๑๐) บุญรัตน์ โพธิ์ไพรटना ได้ศึกษาเรื่อง “คติเรื่องแม่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า หน้าที่ของแม่เกิดจากความรักอันบริสุทธิ์และเกิดขึ้นพร้อมกับที่หญิงคนนั้นมีสถานภาพแห่งการเป็นแม่และเป็นหน้าที่คือ การตั้งครรภ์ การคลอดลูกเป็นช่วงอันตรายต่อชีวิตของแม่และลูก การให้ลูกดื่มกิน น้ำนมจากอกของแม่ การปลอบโยนลูก การเลี้ยงดูแลลูกการมอบทรัพย์มรดกให้แก่ลูก การอบรมสั่งสอน แก่ลูกและการห่วงใยลูก เพราะคุณธรรมในใจของแม่อันได้แก่ พรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา อันเกิดจากความรักอันบริสุทธิ์ของแม่^{๑๙}

^{๑๗} พระมหาบุญกอง คุณาโร (มหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญูตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๘} พระมหาสุชาติ นาถโร (บวชุนทด), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องการสงเคราะห์บุตรและภรรยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), บทคัดย่อ.

^{๑๙} บุญรัตน์ โพธิ์ไพรटना, “คติเรื่องแม่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (โครงการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

๑๑) สมสุตา ผู้พัฒน และจุฬารัตน์ วัฒนะ ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาเรื่องอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูการไปวัด การรักษาศีล ๕ และการนั่งสมาธิต่อความกตัญญูทเวที” พบว่า บิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณต่อบุตรในฐานะ ๔ ประการคือ ในฐานะพรหม บุรพาจารย์ บุรพเทวดา และอาหุไนยบุคคล นอกจากนี้แล้ว การที่บิดามารดาเป็นต้นแบบกายมณุษย์ให้แก่บุตร ก็เป็นพระคุณอย่างสูงเช่นกัน เพราะการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ซึ่งมีความพร้อมที่จะทำความดีได้มากกว่าสัตว์ประเภทอื่น ๆ นั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ดังนั้น การที่บิดามารดาเป็นต้นแบบกายมณุษย์แก่บุตร ก็กล่าวได้ว่าเป็นพระคุณแก่บุตรมากแล้ว และถ้าหากท่านยังทำหน้าที่ของบิดามารดาให้สมบูรณ์แล้วก็ยังเป็นผู้มีพระคุณต่อบุตรในฐานะทั้ง ๔ ข้างต้น บิดามารดาจึงเป็นผู้ที่มีพระคุณต่อบุตรอย่างยากที่จะหาใครเสมอเหมือนได้^{๒๐}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปความได้ว่า บุตร ผู้ทำวงศ์ตระกูลให้ผุดผ่องและผู้ทำดวงใจของพ่อแม่ให้อิ่มเอม เกิดปีติสุข ถ้าได้ลูกที่ดี มีการเชื่อฟังพ่อแม่ อบรมฝึกฝนคุณงามความดี ประพฤติปฏิบัติตามสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เพราะว่าได้นำเอาหลักธรรม เช่น ความกตัญญูทเวทีและคุณธรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ในสังคมและศาสนา ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาในประเด็นดังกล่าว

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าทางเอกสารซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๗.๑ ค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและอรรถกถาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลจากหนังสือเอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งทั้งสองข้างต้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการตอบปัญหา

๑.๗.๔ เรียบเรียงและนำเสนอวิธีการประยุกต์หลักธรรมเกี่ยวกับบุตร

๑.๗.๕ สรุปผลและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนา (Descriptive Method)

^{๒๐}สมสุตา ผู้พัฒนและจุฬารัตน์ วัฒนะ, อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู การไปวัด การรักษาศีล ๕ และการนั่งสมาธิ ต่อความกตัญญูทเวที, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า บทคัดย่อ.

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องบุตรในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักธรรมที่เกี่ยวกับบุตรในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางการประยุกต์หลักธรรมที่เกี่ยวกับบุตรในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มาใช้ประยุกต์ใช้ในหน้าที่ของบุตรในบริบทสังคมไทย